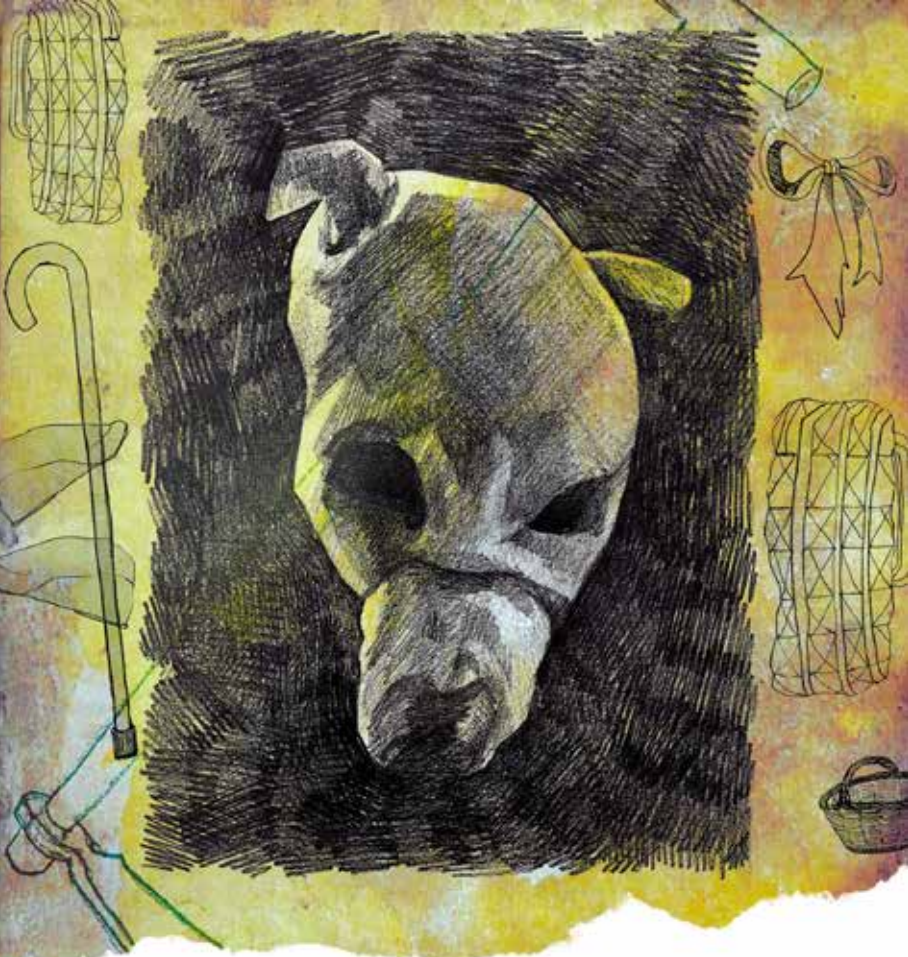

L'Ossa d'Ordino.

Una tradició ancestral dels Pirineus

Albert Roig

edicions
sidilla

Edicions Sidillà SL.

17100 La Bisbal d'Empordà

www.edicionssidilla.cat

info@edicionssidilla.cat

© del text: Albert Roig

© Il·lustració de la coberta: Montse Mayol

© de les fotografies: els arxius indicats

© de l'edició: Edicions Sidillà

Maquetació: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Impressió: Impremta Pagès, d'Anglès (la Selva)

ISBN: 978-84-129806-6-0

Dipòsit legal: GI 1390 2025

Primera edició: setembre de 2025

Edicions Sidillà és soci protector d'Amics de la Bressola

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contractant amb CEDRO: 93 272 04 45 o cedrocat@cedro.org

ALBERT ROIG

L'Ossa d'Ordino

Una tradició ancestral dels Pirineus

edicions
Sidillà

La Bisbal d'Empordà, 2025

El país, quan millor s'explica, és amb la cultura.

*A tots aquells que de la cultura popular n'han fet
una història de vida.*

«...los dallaires quan eren a la plaça dallant com quan passava l'ossa, que passava tres vegades i a la tercera és quan l'agafaven i la mataven i després quan havien mort la ossa anaven i apallissaven a la fregona que els hi va portar el menjar i no els hi va agradar (...) i l'amo quan arribava amb un palet els pegava i portaven un saquet de palla a l'esquena i passava tres vegades l'amo també, lo cavaller. I allavons ja passava la senyoreta amb lo senyor i al sortir per segon cop ja baixave i lo cavaller voliva conquistar la senyoreta i després va ser quan van arribar a l'acord amb lo senyoret i lo senyor se'n va tornar amb la senyoreta i la senyoreta feve l'acte de fregar-se les llàgrimes que havive fet una cosa que no podive fer.»

Joan Naudí Ambatlle
Febrer de 2020

Sumari

11	Pròleg per Xavier Llovera Massana
15	Introducció
21	Estructura del llibre
34	Tradicions vives.
39	Una breu contextualització històrica
55	Per Sant Esteve a Ordino fem (fèiem) l'Ossa
56	Pràctiques carnestoltenques, mascarades d'hivern
58	Fases d'hibernació
61	La influència de l'Església
67	Els referents documentals
74	Una festa celebrada intermitentment
74	El dia de la celebració
80	El relleu generacional
86	Anàlisi de l'obra
86	El nom: L'última Ossa d'Ordino
90	La trama i els diàlegs
94	Personatges
101	Els Dallaires
102	El Cavaller

103	Els Senyorets
103	La Minyona o <i>fregona</i>
104	Els Paquetaires: lo Quico i la Manela
104	Ossa
105	La canalla i l'Osseta
107	Música i cançons
111	L'espai d'interpretació: de la Plaça al Prat de Call
114	Un element distintiu: el cap de l'Ossa i la nova màscara
119	L'agermanament amb les comunitats de l'Alt Vallespir i el reconeixement de la Unesco
120	Forjant lligams
124	La candidatura Unesco
127	El compromís amb la salvaguarda
131	Agraïments
136	Fonts documentals
144	Fotografies

Pròleg

En un moment en què les tradicions es veuen amenaçades per la modernitat, és essencial preservar i promoure les arrels culturals que ens defineixen. Albert Roig, activista i fervent defensor de les tradicions, ha dedicat bona part de la seva vida a organitzar i revitalitzar les festes i rituals del país, amb un enfocament especial cap a la Vall d'Ordino. La seva habilitat com a comunicador i la seva intel·ligència social el converteixen en una de les figures clau en la salvaguarda del patrimoni immaterial d'Andorra.

A les pàgines d'aquest llibre, Albert Roig ofereix un viatge fascinant a través de la tradició de l'Ossa d'Ordino, un ritual que es manté viu en el cor de la comunitat andorrana, però que ara ja és Patrimoni cultural immaterial de la humanitat. La Unesco, l'any 2022, va incloure a la Llista representativa les Festes de l'os dels Pirineus, que comprenen les celebracions que es fan als municipis de l'Alt Vallespir: Arles, Prats de Molló i Sant

Llorenç de Cerdans, més les dues representacions andorranes d'Encamp i Ordino. Això canvia l'apreciació mundial sobre la festa i canvia les nostres obligacions i compromisos. Abans però, caldria deixar clar què entenem per patrimoni cultural immaterial. En realitat són les pràctiques, els coneixements i les expressions que les comunitats reconeixen com a part de la seva identitat cultural, juntament amb els objectes i els espais associats. Transmès de generació en generació, aquest patrimoni s'adapta amb el temps, reforçant la identitat i el respecte per la diversitat cultural.

Aquest llibre, amb una base científica i enriquit per les vivències personals, ens convida a explorar la rica *tapestry* de les tradicions vives que conformen la nostra identitat. D'entrada ens ha de quedar clar que el concepte d'os o d'ossa és el tractament d'un animal que és mític des de fa alguns mil·lennis. L'ossa ja apareix pintada en coves del paleolític, però ja en època històrica i en el nostre continent, sobretot a partir de l'època antiga, l'ossa apareix com un animal a part, objecte de veneració, de creences, de superstició i tradicions. Des de l'època carolíngia, però sobretot durant el feudalisme, l'església i els senyors s'uneixen per

eliminar l'os de la tradició i de les creences del passat. De fet l'os i l'ossa passen a ser un animal que era present en qualsevol espai d'Europa, a un animal exclusivament de muntanya.

Des de la seva contextualització històrica fins als moments intermitents de celebració que envolten la festivitat de Sant Esteve, perquè, fins allà on sabem, hi va haver períodes en què aquesta celebració es va fer i altres en què va deixar de fer-se, l'Albert destaca la influència de l'Església en la dramaturgia, n'explica la seva història i analitza la importància del relleu generacional que n'asseguri la continuïtat. Roig se submergeix en els detalls de la trama i dels personatges que poblen aquest univers: la figura poderosa de l'ossa, els dallaires, el cavaller, i fins i tot els senyorets i la canalla, que són, tots plegats, els que donen vida a la celebració. També ens parla de la musicalitat de les cançons i de l'espai al Prat del Call, que sembla que es consolida com a escenari d'un àmbit d'interpretació que s'ha fet més seductor any rere any.

Amb un enfocament antropològic i amb un estil que combina la profunditat d'una anàlisi acadèmica amb una comunicació accessible i gairebé periodística, Roig ens convida a descobrir un dels

rituals més antics del nostre país. En definitiva, aquest llibre no només és una celebració de l'Ossa d'Ordino, sinó una invitació a reconèixer el valor de les tradicions que ens desafien, així com els que afrontem per assegurar-ne la continuïtat. Felicitats a l'Albert Roig, per aquesta aportació essencial al nostre patrimoni immaterial i per tota l'acció cultural que porta, i permeteu-me felicitar també l'Associació de Cultura Popular d'Ordino per la seva implicació en aquesta tradició viva.

Xavier Llovera Massana
Gestor cultural